

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-29>

УДК 330.15:37: 332.1

Акименко Олена Юріївна

доктор економічних наук,
професор кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0323-5978>

Гнедіна Катерина Володимирівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9471-0932>

Сорока Анастасія Володимирівна

магістрант,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9197-158X>

Olena Akymenko, Kateryna Hnedina, Anastasiia Soroka
Chernihiv Polytechnic National University

**ВІДНОВЛЕННЯ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ:
ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГРОМАД УКРАЇНИ¹****SUSTAINABILITY-BASED RECOVERY:
GREEN TRANSFORMATION OF UKRAINIAN COMMUNITIES**

Анотація. У статті проведено всебічний аналіз проблем і перспектив повоєнної відбудови громад України, зосереджуючи увагу на необхідності інтеграції принципів сталого розвитку в процес реконструкції. У статті детально розглянуто ключові аспекти відновлення міст, які включають соціальний, економічний, екологічний, культурний виміри. Важливу частину роботи складає огляд попереднього досвіду повоєнної відбудови в інших країнах, що дозволяє виявити ключові фактори успіху, а також негативні чинники, прогалини та перешкоди. Здійснено детальне вивчення наявних напрацювань щодо розробки плану відбудови для України та визначення основних учасників процесу відновлення. Визначено ключові напрями повоєнного відновлення громад України. У статті підкреслюється важливість активної співпраці між державними органами, бізнесом та інноваційними структурами при реалізації заходів з відновлення на засадах сталості. Виокремлено ключові підходи, на яких має базуватися планування та реалізація заходів з відновлення, що забезпечить не лише ефективне відновлення зруйнованого, а й стійкий розвиток громад країни відповідно до сучасних європейських стандартів і світових тенденцій. Зроблено висновки про те, що освіта у сфері сталого розвитку та сприяння формуванню зелених навичок через освітній процес є ключовими для реалізації заходів зі сталого відновлення громад, оскільки забезпечують підготовку кадрів, здатних ефективно впроваджувати інноваційні рішення під час реалізації процесів відбудови.

Ключові слова: відбудова, зелена відбудова, відновлення громад, інноваційні рішення, економічне зростання, зелена економіка, освіта у сфері сталого розвитку, сталий розвиток.

Summary. This article presents a thorough and multifaceted analysis of the reconstruction efforts for Ukrainian communities, with a focused emphasis on the imperative integration of sustainable development principles into the recovery process. It explores various issues of urban renewal, including social, humanitarian, economic, environmental, and cultural dimensions, to provide a holistic view of the needs and challenges associated with post-war reconstruction. A critical component of the analysis involves a comprehensive review of previous post-war reconstruction efforts in other countries, which serves to identify key factors contributing to successful recovery, as well as negative elements, gaps, and obstacles encountered in those contexts. This comparative approach not only sheds

¹ Це дослідження виконано в рамках проекту ERASMUS+ KA2 SUSTED «Освіта для сталого розвитку: синергія компетенцій для відновлення України» (номер проекту 101178414-ERASMUS-EDU-2024-CBHE-STRAND-1). Проект співфінансується Європейським Союзом, проте висловлені погляди та думки належать лише авторам цього проекту і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

light on the best practices but also helps to avoid common problems and enhance the effectiveness of the current recovery strategy for Ukraine. Furthermore, the article delves into the ongoing development of a Marshall Plan for Ukraine, highlighting the progress made and the central actors involved in this important recovery initiative. It provides insights into the strategic frameworks being considered and the cooperative efforts required to implement these strategies effectively. It emphasizes the importance of fostering active cooperation between government entities, the private sector, and innovative organizations. By doing so, the reconstruction process can be aligned with sustainable development goals, ensuring that it meets contemporary European standards and global trends. The paper advocates for a strategic approach to recovery that not only addresses the immediate need for rebuilding but also focuses on creating new opportunities for sustainable development. This includes modernizing the economy, enhancing social infrastructure, and incorporating environmentally-friendly practices. Such a comprehensive strategy will not only rebuild the damaged infrastructure but also lay a solid foundation for the long-term stability and growth of Ukraine. The integration of sustainable and innovative approaches into the recovery process will be instrumental in shaping a resilient future for the country, aligned with international practices and standards. It has been concluded that education in the field of sustainable development and the promotion of green skills through the educational process are key to implementing measures for the sustainable recovery of communities. These factors ensure the formation of specialists capable of effectively implementing innovative solutions in the processes of sustainable post-war reconstruction of Ukraine.

Keywords: reconstruction, green reconstruction, community recovery, innovative solutions, economic growth, green economy, education in sustainable development, sustainable development.

Постановка проблеми. Повномасштабне російське вторгнення на територію України завдало значних руйнувань інфраструктурі та екологічній системі багатьох громад, відновлення яких є складним і багатоетапним процесом, який вимагає не лише відновлення зруйнованого, а й побудови нового, більш стійкого та екологічно чистого. В умовах воєнного часу відбудова громад України на засадах сталості стає не тільки невідкладною та стратегічно важливою задачею, але й виступає важливим чинником забезпечення національної безпеки. Сталі громади можна розглядати як самодостатні спільноти, здатні забезпечувати високий рівень добробуту мешканців, збереження навколишнього середовища та ефективно реагувати на різноманітні виклики – від природних катаклізмів до економічних криз. Це стає можливим завдяки розвиненій системі управління ризиками та активній участі громади [1]. Внаслідок повномасштабного російського вторгнення на територію України певні громади країни зазнали масштабних руйнувань, що зумовлює необхідність невідкладної реконструкції та відбудови задля забезпечення їх функціонування. Значні руйнування житлового фонду, інфраструктури та промислових об'єктів у багатьох громадах України вимагають розробки комплексної програми відновлення, яка передбачає залучення значних ресурсів та міжнародної підтримки. Саме за рахунок формування та реалізації програм відбудови громад країни, визначення організаційно-економічних інструментів забезпечення їх відновлення, пошуку всебічної, у тому числі фінансової, підтримки на міжнародній арені, буде забезпечено не тільки відбудову житла та інфраструктури, але й відновлення економічної активності.

При цьому доцільно сфокусувати увагу на відновленні громад на засадах сталості, що сприятиме як економічному, так і соціальному розвитку України, відіграватиме вагомий роль у забезпе-

ченні національної безпеки країни, відповідатиме сучасній концепції розбудови та функціонування громад, здатних адаптуватися до змін та забезпечувати добробут майбутніх поколінь на принципах енергоефективності, збереженні біорізноманіття та розвитку зеленої економіки.

Особлива актуальність цього дослідження зумовлена масштабними руйнуваннями, спричиненими російською агресією, та необхідністю оперативного і ефективного відновлення життєдіяльності постраждалих громад.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різним аспектам сталого розвитку регіонів та громад України, питанням повоєнної відбудови країни, огляду досвіду зарубіжних країн у сфері повоєнної реконструкції присвятили свої праці такі дослідники та експерти, як: Н. Павліха, І. Цимбалюк, Н. Хомюк, М. Войчук, А. Савчук, В. Коломечюк, С. Цимбалюк [1], Т. Бекер, Б. Айхенгрін, Ю. Городніченко, С. Гурієв, С. Джонсон, Т. Милованов, К. Рогофф, Б.В. ді Мауро [6], І. Піляєв [8], Т. Маматова [9], О. Олійник [10], О. Циплицька [11], І. Дегтярьова, Ю. Метальнікова [16], М. Лук'янова, В. Марцинкевич [17] та інші.

Спільною є точка зору авторів щодо необхідності визначення концептуальних основ повоєнної відбудови з урахуванням міжнародного досвіду, але при цьому слід адаптувати процеси відбудови до специфічних потреб та викликів, з якими стикається Україна.

Метою статті є аналіз стратегічних підходів до відновлення громад України на основі принципів сталого розвитку, що сприятиме забезпеченню національної безпеки, економічної стабільності та інтеграції країни в світові економічні системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабне російське вторгнення на територію України призвело до низки негативних економічних, екологічних, соціальних наслідків та завданих інфраструктурі прямих збитків,

які станом на грудень 2023 року були оцінені у \$152 млрд [2]. Житловий сектор, транспорт, торгівля, промисловість, енергетика і сільське господарство – це ті галузі, які потребують першочергового відновлення. Відбудова житла, ремонт доріг, відновлення енергопостачання та відродження виробництва є критично важливими для стабілізації економіки та покращення умов життя населення. Вдалося з'ясувати, що найбільша шкода зосереджена в Донецькій, Харківській, Луганській, Запорізькій, Херсонській та Київській областях [3,4].

Втрати війни щоденно зростають, що зумовлює нагальну потребу у окресленні можливих сценаріїв та принципів відбудови громад України, розробки стратегій та програм відновлення, пошуку та визначення джерел фінансування. За даними Світового банку, станом на 2023 рік потреби України у відновленні оцінюються в \$411 млрд [5]. Найбільших капіталовкладень вимагають ключові сектори, такі як транспорт, житло, енергетика, соціальний захист і сільське господарство [5].

При відновленні міст України важливим є врахуванням таких аспектів: соціальний, економічний, екологічний, культурний. При цьому не варто фокусувати увагу на використанні довоєнних практик господарювання та поверненні інфраструктури міст до довоєнного стану, оскільки важливими є модернізація різних секторів економіки, екологізація діяльності суб'єктів господарювання шляхом впровадження інноваційних «зелених» технологій, передових цифрових рішень, реконструкція інфраструктури з урахуванням досвіду сталих громад, що створюватиме передумови до трансформації міст країни в розумні міста та забезпечуватиме їх сталий розвиток.

При розробці стратегій та програм відновлення доцільним є врахування попереднього досвіду повоєнної відбудови країн. Відповідно до оцінок та висновків експертів післявоєнна Україна більше схожа на Європу після Другої світової війни, ніж на Ірак чи Афганістан [6, с. 6]. Розглядаючи досвід повоєнної відбудови Німеччини, Японії, Ізраїлю можна виокремити загальні напрями у програмах відновлення країни, до яких належать: удосконалення національного законодавства з фокусом на пріоритетність забезпечення екологічної безпеки; пошук цільового фінансування та його спрямування як на подолання негативних наслідків війни, так і на впровадження інноваційних «зелених» технологій у діяльність різних секторів економіки; впровадження інноваційних підходів до управління на всіх рівнях; державно-приватне партнерство у сфері еколого-економічного повоєнного відновлення тощо [7].

Особливої уваги у цьому контексті заслуговує досвід Японії. Ця країна змогла не лише відновитися після руйнувань війни, але й сформулювати

один з провідних економічних комплексів світу завдяки фокусу на експорті високотехнологічної продукції, розвитку інновацій та інвестиціям у людський капітал.

По-перше, слід звернути увагу на важливість ролі системи принципів, на яких базувалася повоєнна відбудова та модернізація економіки Японії. Так, фундаментом процесів повоєнного відновлення Японії стала система етичних цінностей суспільства. Етичні принципи конфуціанства з акцентом на відданість державі, переваги суспільних інтересів над індивідуалізмом, поваги до старших поколінь на всіх рівнях, посилені поширенням конфуціанської моделі на виробничу сферу, беззаперечно є вирішальними чинниками швидкої модернізації економіки у післявоєнні роки та каталізаторами повоєнної відбудови країни в цілому [8, с. 30]. По-друге, японському повоєнному економічному піднесенню сприяло впровадження філософії безупинного вдосконалення за Е. Демінгом, який сформулював 14 принципів менеджменту, що спричинило трансформацію існуючих підходів до управління, призвело до динамічного розвитку японських компаній та їх виходу на міжнародні ринки [9, с. 31]. По-третє, драйвером відродження країни після війни стало суспільство, яке прагнуло відмовитися від командно-мілітаристських методів розвитку економіки та сприяло позитивним змінам у регуляторній політиці та підходам до управління економічним комплексом на державному рівні [10, с. 32].

Окрім позитивного досвіду зарубіжних країн у повоєнній відбудові доцільним є врахування прогалин та перешкод, які не були враховані та негативно позначилися на цих процесах. Зокрема, слід звернути увагу на чинники, які призвели до уповільнення трансформаційних процесів у країнах західних Балкан (Боснії і Герцеговині, Сербії і Хорватії) у післявоєнний період, серед яких: неефективний розподіл коштів через високий рівень корупції; брак інвестицій та непривабливість інвестиційного клімату; відсутність підтримки розвитку промислового сектору; неефективність методів управління та прийняття рішень органами влади; неефективність інституційних реформ; відсутність умов для розвитку людського капіталу; низький рівень фінансування сектору освіти та науки [11, с. 33].

Всі ці загрози повоєнному відновленню та позитивним трансформаціям громад на засадах сталості мають бути враховані при формуванні плану і програм повоєнного відновлення України з урахуванням значної міжнародної підтримки. План повоєнного відновлення України має бути інтегрований в більш широку міжнародну програму допомоги, що передбачає фінансову, технічну та експертну підтримку з боку міжнародних організацій та країн-донорів.

Успішні кейси повоєнного відновлення інших країн безумовно мають бути враховані при розробці стратегії відбудови України, проте варто зважати на те, що сучасні виклики вимагають нових підходів. Технологічний прогрес, глобалізація та зміна геополітичної ситуації накладають нові вимоги на процеси відновлення.

Водночас, Україна має свій унікальний досвід, який потребує адаптації до сучасних умов та специфіки країни. Тому, використовуючи історичні приклади, важливо діяти інноваційно, інтегруючи сучасні технології та підходи [12], щоб забезпечити стійкий та ефективний розвиток у майбутньому. Відновлення України має ще одну важливу особливість – воно є невід’ємною частиною стратегії інтеграції з Європейським Союзом. Це означає, що процес відбудови повинен відповідати європейським стандартам та сприяти подальшому зближенню України з ЄС.

Такий підхід не лише допоможе швидше відновити інфраструктуру, але й закладе основи для довгострокового економічного та соціального розвитку країни, посилюючи її позиції на міжнародній арені.

У квітні 2022 року створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни, український уряд представив план відбудови країни, український «План Маршалла», що включає комплекс документів, охоплюючи всі ключові сфери економіки. Загальна вартість реалізації цього плану до 2032 року становить \$750 млрд. Протягом першого року передбачалося залучити \$60–65 млрд, а для другого етапу, який триватиме з 2023 по 2026 рік, потрібно приблизно \$300 млрд для відновлення критичної інфраструктури. Третій етап, що охоплює період з 2026 до 2032 року, вимагатиме близько \$400 млрд. Український уряд планує отримати дві третини необхідних коштів від міжнародних партнерів та розглядає можливість використання арештованих російських активів як альтернативне джерело фінансування [13].

Світ рухається до зеленої економіки, а Україна має унікальну можливість стати лідером у цьому процесі. Інвестуючи у відновлювані джерела енергії [12], енергоефективність будівель та екологічно чистий транспорт, цілком можливо забезпечити не лише відновлення зруйнованого, але й створити фундамент для економічного зростання, поліпшення якості життя та підвищення енергетичної безпеки України на десятиліття вперед. Це сприятиме інтеграції в глобальні простори та відкриє нові можливості для співпраці з міжнародними партнерами за рахунок врахування пріоритетних потенційних можливостей формування комплексної моделі «зеленої» економіки в Україні: переробка сміття; відновлювана енергетика; екологічний транспорт; органічне сільське господарство; екологічна освіта [14].

Отже, для ефективного відновлення України необхідно зосередити увагу та зусилля на секторах з високою доданою вартістю. Проте, важливо не покладатися на застарілі стратегії, а адаптувати їх до сучасних умов і бізнес-інтересів. Слід зробити акцент на розвитку сучасних технологічних галузей, які сприятимуть сталому розвитку економіки. Крім того, значні інвестиції будуть необхідні для зміцнення сектору безпеки та оборони [15].

Для успішної імплементації «Плану Маршалла» необхідно оновити законодавчу базу. Важливими напрямами є спрощення правил для бізнесу, зниження податкового тиску та стимулювання інвестицій. Також важливо зосередити зусилля на розвитку людського капіталу та забезпеченні чесної конкуренції [15]. Ці заходи сприятимуть сталому економічному зростанню та зроблять Україну привабливішою для іноземних партнерів та інвесторів.

Україна має унікальну можливість використати повоєнне відновлення як стратегічний інструмент не лише для фізичного відновлення зруйнованих об’єктів, але й для побудови сталого економічного фундаменту. Підхід «Build Back Better» визначає необхідність не лише відбудови, але й модернізації інфраструктури з акцентом на сталість, включаючи використання чистих джерел енергії, передових технологій та принципів циркулярної економіки. Стратегічні інвестиції в зелені індустрії та інноваційні технології можуть стимулювати економічне зростання, сприяти створенню нових робочих місць і приваблювати іноземні інвестиції, що сприятиме диверсифікації економіки. Забезпечення соціальної інклюзії є важливим аспектом для надання рівного доступу до переваг зеленого зростання для всіх верств суспільства [16]. Важливою є співпраця та спільні ініціативи різних інституцій, відповідальних за процеси відбудови. Так, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури відповідає за відновлення та реконструкцію, згідно з урядовими постановами. Національна рада з відновлення України від наслідків війни розробляє план відновлення та пропонує стратегічні ініціативи для ефективного відновлення та співпраці з державними та місцевими органами, громадянським суспільством та міжнародними організаціями [17].

Водночас важливим чинником успішної реалізації таких заходів є наявність кваліфікованих кадрів, які володіють необхідними навичками для впровадження «зелених» технологій, інноваційних рішень і принципів сталого розвитку. Зокрема, особливу увагу слід приділити розвитку таких навичок, як управління ресурсами, інтеграція енергоефективних рішень, аналіз екологічних ризиків, інноваційне проектування, цифровізація процесів, стратегічне планування та адаптація до кліматичних змін. Саме тому освіта у сфері сталого розвитку відіграє критичну роль у забез-

печенні відновлення громад України на засадах сталості. Освітній простір навчальних закладів є стратегічно важливою платформою для підготовки кадрів, здатних впроваджувати екологічно орієнтовані підходи в процесах відбудови. Через інтеграцію концепції та принципів сталого розвитку в освітні програми, університети формують у здобувачів вищої освіти необхідні навички в управлінні природними ресурсами, екологічному інжинірингу, розробці «зелених» технологій та інноваційних екологічно безпечних рішень тощо. Це забезпечує підготовку фахівців, здатних реалізовувати стратегії екологічної трансформації економіки та впроваджувати сталі рішення в умовах повоєнної відбудови [18]. Впровадження освітніх програм та курсів зі сталого розвитку у закладах вищої освіти, а також масштабних програм перекваліфікації та навчання населення є ключовим кроком для підготовки фахівців, здатних реалізувати заходи з екологічної трансформації економіки. Інвестиції в розвиток «зелених» навичок дозволять створити понад 4,2 мільйона робочих місць у таких стратегічних секторах, як енергетика, транспорт, охорона здоров'я, освіта та водопостачання, що стане не лише стимулом для економічного відновлення, а й сприятиме довгостроковому зміцненню потенціалу громад [19].

Висновки. В поточних кризових умовах, коли повномасштабне російське вторгнення на територію України призвело до руйнувань в різних громадах та до значних збитків, критично важливо не лише реагувати на виклики сьогодення, але й розробити стратегію повоєнної відбудови, що відповідатиме новим стандартам і вимогам. Відновлення громад України потребує переходу від застарілих методів до сучасних, екологічно орієнтованих і сталих рішень. Відновлення громад повинно базуватися на принципах сталого розвитку, що гарантують довгострокову стійкість та відповідність сучасним стандартам. Основним пріоритетом є інтеграція інноваційних підходів у містобудування, що дозволить створити не лише фізично відновлені, але й інклюзивні, екологічні та функціонально зручні міські середовища.

Кооперація між бізнесом, інноваційними структурами та державним сектором створить

умови для спільного розроблення та впровадження ефективних рішень. Залучення широкого кола зацікавлених сторін і врахування успішного міжнародного досвіду відбудови допоможе забезпечити системний та комплексний підхід до відновлення. Необхідним є формування чіткої стратегії сталого відновлення. Наразі вже ведеться активна робота над розробкою сучасного «Плану Маршалла» для України, що має стати основою для стабільного відновлення та подальшого розвитку країни. Поряд з цим необхідно зосередити увагу на удосконаленні правового поля і вирішенні процедурних питань, що дозволить забезпечити прозорість і ефективність відновлення, створюючи передумови для сталого розвитку держави. Тільки через реалізацію сталих і зважених рішень можна забезпечити не лише відновлення зруйнованого, а й стійке майбутнє для України, що відповідатиме сучасним європейським стандартам і світовим тенденціям. Лише таким чином Україна зможе перетворити поточні виклики на можливості для трансформації, що забезпечить її подальшу інтеграцію до європейської спільноти, зміцнивши національну безпеку.

За підтримки міжнародних партнерів та реалізації чітко визначених стратегій відновлення в Україні може відбутися перехід до зелених технологій. Замість відновлення систем з використанням застарілих підходів, доцільно формувати оновлену економічну систему, засновану на відновлюваних джерелах енергії, чистих технологіях, екологічно безпечних інноваціях, що сприятиме залученню інвестицій та зробить Україну більш конкурентоспроможною на світовій арені.

Впровадження освіти у сфері у сталого розвитку у закладах вищої освіти України є необхідною передумовою успішної реалізації заходів зі сталого відновлення і забезпечення довгострокової стійкості вітчизняних громад. Висока значущість освіти у сфері сталого розвитку в процесах зеленого відновлення громад України зумовлена потребою формування висококваліфікованих кадрів, які здатні ефективно реалізовувати заходи з екологічної трансформації та зеленої відбудови, впроваджувати інновації та сталі практики в усіх секторах економіки.

Список використаних джерел:

1. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія / Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Хомюк Н.Л., Войчук М.В., Савчук А.Ю., Коломечук В.В., Цимбалюк С.М. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22187/1/Bezpeka_stal_rozv.pdf
2. \$147.5 млрд – загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну на квітень 2023 року. Офіційний сайт Київської школи економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/147-5-mlrd-zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturі-ukrayini-cherez-viynu-na-kviten-2023-roku/>
3. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України : наукова доповідь. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2022. 305 с.

4. Бобровицький А., Борділовська О., Колосова В., Ус І., Широкий Г. Агресія РФ проти України як загроза глобальній продовольчій безпеці: аналіт. доп. / за заг. ред. М. Паламарчука. Київ: НІСД, 2024. 80 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-07/ad_agresiya_rf_31072024_1.pdf
5. Прес-реліз №: 2023/ECA/82. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment>
6. Торбйорн Бекер, Баррі Айхенгрін, Юрій Городніченко, Сергей Гурієв, Саймон Джонсон, Тимофій Милованов, Кеннет Рогофф, Беатріче Ведер ді Мауро. Нарис про відбудову України. Лондон: CEPR Press, 2022. 38 с. URL: https://cepr.org/system/files/2022-06/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf
7. Гнедіна К.В., Нагорний П.В. Загрози екологічній безпеці: реалії воєнного часу та економічне стимулювання повоєнного екологічного відновлення України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4 (32). С. 29–42. URL: <http://preu.stu.cn.ua/article/view/276963/271774>
8. Піляєв І. Ціннісний фундамент повоєнної реконструкції економіки Японії. *Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 квітня 2023 р.). ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2023. С. 30.
9. Маматова Т. Упровадження філософії безупинного вдосконалення за Е.Демінгом і японське повоєнне економічне диво: виклики для України. *Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 квітня 2023 р.). ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2023. С. 31.
10. Олійник О. Досвід Японії у повоєнній відбудові країни. *Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 квітня 2023 р.). ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2023. С. 32.
11. Ципліцька О. Досвід повоєнного відновлення промисловості країн західних Балкан: передумови, програми та їх результати. *Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 квітня 2023 р.). ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2023. С. 33.
12. Акіменко О.Ю., Костюченко І.А. Перспективи впровадження альтернативних джерел енергії як крок до міжнародного співробітництва. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 4 (24). С. 43–50.
13. Шевчук С. Україна презентувала власний «План Маршалла» на сотні сторінок та \$750 млрд. Яку країну хочуть побудувати до 2032 року. *Forbes*. URL: <https://forbes.ua/inside/ukraina-prezentovala-vlasniy-plan-marshala-na-sotni-storinok-ta-750-mlrd-yaku-krainu-khochut-pobuduvati-do-2032-roku-04072022-6964>
14. ТОП-5 шляхів розвитку “зеленої” економіки в Україні. URL: <https://economist.com.ua/top-5-ways-to-develop-a-green-economy-in-ukraine/>
15. Чим прислужиться Україні світовий досвід повоєнної відбудови. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690887-cim-prisluzitsa-ukraini-svitovij-dosvid-povoennoi-vidbudovi.html>
16. Degtyarova I., Metalnikova Y. Modernisation and Recovery of Ukraine from the Perspective of Ukrainian and European Students. Report from the CIVICA Ambassadors Forum on Recovery and Modernisation of Ukraine. *SGH Publishing House*. URL: https://www.civica.eu/files/PDFs/PDFs_2024/Report_Modernisation_and_Recovery_of_Ukraine.pdf
17. Lukyanova M., Martsynkevych V. Ukrainian municipalities: accessing domestic and international financial resources for reconstruction efforts at the national level. *Bankwatch Network*. URL: https://bankwatch.org/wp-content/uploads/2024/03/2024_03_Ukrainian-municipalities_Accessing-domestic-and-international-financial-resources-for-reconstruction-efforts.pdf
18. Гнедіна К.В., Сорока А.В., Мазур С.О. Екотрансформація закладів вищої освіти як передумова забезпечення сталого відновлення регіонів України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3(50). С. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-17>
19. Пташник І. «Зелені» навички: як організувати перекваліфікацію українців під вимоги повоєнної відбудови. *Mind*. URL: <https://mind.ua/openmind/20276840-zeleni-navichki-yak-organizuvati-perekvalifikaciyu-ukrayinciv-pid-vimogi-povoennoyi-vidbudovi>

References:

1. Pavliukha N. V., Tsymbalyuk I. O., Khomyuk N. L., Voychuk M. V., Savchuk A. Yu., Kolomechyuk V. V., Tsymbalyuk S. M. (2022) Bezpeka staloho rozvytku rehioniv ta terytorial'nykh hromad Ukrayiny na zasadakh inklyuzyvnoho zrostannya: monohrafiya [Security of sustainable development of regions and territorial communities of Ukraine on the basis of inclusive growth: monograph] Lutsk: Vezha-Druk. Available at: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22187/1/Bezpeka_stal_rozv.pdf (in Ukrainian)
2. \$147.5 mlrd – zahal'na suma pryamykh zbytkiv, zavdana infrastrukturi Ukrayiny cherez viynu na kviten' 2023 roku. Ofitsiynyy sayt Kyuyivs'koyi shkoly ekonomiky. [\$147.5 billion – the total amount of direct damage caused to Ukraine's infrastructure due to the war as of April 2023. Official website of the Kyiv School of Economics]. Available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/147-5-mlrd-zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-na-kviten-2023-roku/> (in Ukrainian)

3. Vidnovlennya ta rekonstruktsiya povoyennoyi ekonomiky Ukrayiny : naukova dopovid/ NAN Ukrayiny, DU “In-t ekon. Ta prohnozuv. NAN Ukrayiny” [Restoration and reconstruction of the post-war economy of Ukraine: scientific report/ NAS of Ukraine, State Institution "Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine"]. (2022) Kyiv. 305 p. (in Ukrainian)
4. Bobrovytskyi A., Bordilovska O., Kolosova V., Us I., Shyrokyi G. (2024) Ahresiya RF proty Ukrayiny yak zahroza hlobal'niy prodovol'chiiy bezpetsi: analit. dop. [Russian aggression against Ukraine as a threat to global food security: analytical supplement] / edited by M. Palamarchuk. Kyiv: NISD, 80 p. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-07/ad_agresiya_rf_31072024_1.pdf (in Ukrainian)
5. Pres-reliz №: 2023/ECA/82. Onovlena otsinka potreb Ukrayiny na vidnovlennya ta vidbudovu. [Press Release No.: 2023/ECA/82. Updated Assessment of Ukraine's Recovery and Reconstruction Needs]. *The World Bank*. Available at: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment> (in Ukrainian)
6. Torbyorn Beker, Barri Aykhenhrin, Yuriy Horodnichenko, Serhyey Huriyev, Saymon Dzhonson, Tymofiy Mylovanov, Kennet Rohoff, Beatrice Veder di Mauro (2022) Narys pro vidbudovu Ukrayiny. [Essay on the reconstruction of Ukraine]. London: CEPR Press, 38 p. Available at: https://cepr.org/system/files/2022-06/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf (in Ukrainian)
7. Hnedina K. V., Nahornyy P. V. (2022) Zahrozy ekolohichniy bezpetsi: realiyi voyennoho chasu ta ekonomichne stymulyuvannya povoyennoho ekolohichnoho vidnovlennya Ukrayiny. [Threats to ecological security: wartime realities and economic stimulation of post-war ecological restoration of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya*, no. 4 (32), p. 29–42. Available at: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/276963/271774> (in Ukrainian)
8. Pilyayev I. (April 27, 2023) Tsinnisnyy fundament povoyennoyi rekonstruktsiyi ekonomiky Yaponiyi. Mizhnarodnyy istorychnyy dosvid povoyennoyi rekonstruktsiyi ekonomiky: uroky dlya Ukrayiny: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny”, Instytut vyshchoyi osvity NAPN Ukrayiny. [The Value Foundation of the Post-War Reconstruction of the Japanese Economy. International Historical Experience of Post-War Reconstruction of the Economy: Lessons for Ukraine: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, April 27, 2023)/ State Institution “Inst. of Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine”, Institute of Higher Education of the NAPS of Ukraine]. Kyiv, 2023. P.30. (in Ukrainian)
9. Mamatova T. (April 27, 2023) Uprovadzhennya filosofiyi bezupynnoho vdoskonalennya za E.Deminhom i yapons'ke povoyenne ekonomichne dyvo: vyklyky dlya Ukrayiny. Mizhnarodnyy istorychnyy dosvid povoyennoyi rekonstruktsiyi ekonomiky: uroky dlya Ukrayiny: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny”, Instytut vyshchoyi osvity NAPN Ukrayiny. [Implementation of the philosophy of continuous improvement according to E. Deming and the Japanese post-war economic miracle: challenges for Ukraine. International historical experience of post-war economic reconstruction: lessons for Ukraine: materials of the international scientific and practical conference. State Institution “Inst. of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Kyiv. P. 31. (in Ukrainian)
10. Oliynyk O. (April 27, 2023) Dosvid Yaponiyi u povoyennyi vidbudovi krayiny. Mizhnarodnyy istorychnyy dosvid povoyennoyi rekonstruktsiyi ekonomiky: uroky dlya Ukrayiny: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny”, Instytut vyshchoyi osvity NAPN Ukrayiny. [Japan's experience in the post-war reconstruction of the country. International historical experience of post-war economic reconstruction: lessons for Ukraine: materials of the international scientific and practical conference. State Institution “Inst. of Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine”, Institute of Higher Education of the NAPS of Ukraine]. Kyiv. P. 32. (in Ukrainian)
11. Tsyplits'ka O. (April 27, 2023) Dosvid povoyennoho vidnovlennya promyslovosti krayin zakhidnykh Balkan: peredumovy, prohramy ta yikh rezul'taty. Mizhnarodnyy istorychnyy dosvid povoyennoyi rekonstruktsiyi ekonomiky: uroky dlya Ukrayiny: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny”, Instytut vyshchoyi osvity NAPN Ukrayiny. [The experience of post-war industrial restoration of the Western Balkan countries: prerequisites, programs and their results. International historical experience of post-war economic reconstruction: lessons for Ukraine: materials of the international scientific and practical conference. Institution “Inst. of Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine”, Institute of Higher Education of the NAPS of Ukraine]. Kyiv. P. 33. (in Ukrainian)
12. Akymenko O. Yu., Kostyuchenko I. A. Perspektyvy vprovadzhennya al'ternatyvnykh dzherel enerhiyi yak krok do mizhnarodnoho spivrobitnytstva.. [Prospects for the introduction of alternative energy sources as a step towards international cooperation]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya*, no. 4 (24), pp. 43–50. (in Ukrainian)
13. Shevchuk S. Ukrayina prezentovala vlasnyy “Plan Marshalla” na sotni storinok ta \$750 mlrd. Yaku krayinu khochut' pobuduvaty do 2032 roku. [Ukraine presented its own “Marshall Plan” of hundreds of pages and \$750 billion. What kind of country do they want to build by 2032]. *Forbes*. Available at: <https://forbes.ua/inside/ukraina-prezentovala-vlasnyy-plan-marshala-na-sotni-storinok-ta-750-mlrd-yaku-krainu-khochut-pobuduvati-do-2032-roku-04072022-6964> (in Ukrainian)
14. TOP-5 shlyakhiv rozvytku “zelenoyi” ekonomiky v Ukrayini. [TOP-5 ways to develop a “green” economy in Ukraine]. Available at: <https://economist.com.ua/top-5-ways-to-develop-a-green-economy-in-ukraine/> (in Ukrainian)
15. Chym prysluzhyt'sya Ukrayini svitovyy dosvid povoyennoyi vidbudovy. Ukrinform. [How will the world experience of post-war reconstruction benefit Ukraine? Ukrinform]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690887-cim-prysluzitsa-ukraini-svitovij-dosvid-povoenoii-vidbudovi.html> (in Ukrainian)

16. Degtyarova I., Metalnikova Y. Modernisation and Recovery of Ukraine from the Perspective of Ukrainian and European Students. Report from the CIVICA Ambassadors Forum on Recovery and Modernisation of Ukraine. *SGH Publishing House*. Available at: https://www.civica.eu/files/PDFs/PDFs_2024/Report_Modernisation_and_Recovery_of_Ukraine.pdf

17. Lukyanova M., Martsynkevych V. Ukrainian municipalities: accessing domestic and international financial resources for reconstruction efforts at the national level. *Bankwatch Network*. Available at: https://bankwatch.org/wp-content/uploads/2024/03/2024_03_Ukrainian-municipalities_Accessing-domestic-and-international-financial-resources-for-reconstruction-efforts.pdf

18. Hnedina K. V., Soroka A. V., Mazur S. O. (2024) Ekotransformatsiya zakladiv vyshchoyi osvity yak peredumova zabezpechennya staloho vidnovlennya rehioniv Ukrainy. [Eco-transformation of higher education institutions as a prerequisite for ensuring sustainable recovery of regions of Ukraine]. *Stalyy rozvytok ekonomiky*, no. 3 (50). pp. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-17> (in Ukrainian)

19. Ptashnyk I. “Zeleni” navychky: yak orhanizuvaty perekvalifikatsiyu ukrayintsiv pid vymohy povoyennoyi vidbudovy. [“Green” skills: how to organize the retraining of Ukrainians for the requirements of post-war reconstruction]. *Mind*. Available at: <https://mind.ua/openmind/20276840-zeleni-navichki-yak-organizuvati-perekvalifikaciyu-ukrayinciv-pid-vimogi-povoyennoyi-vidbudovi> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 04.02.2025